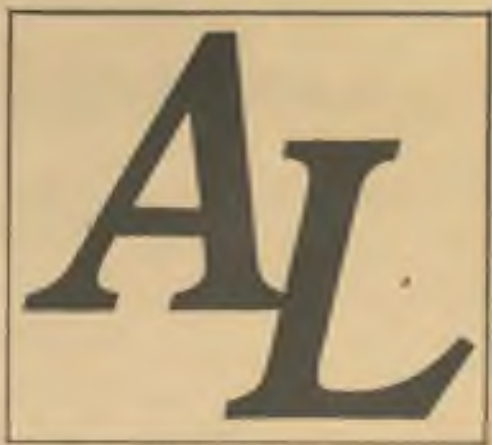

Ceskoslovenský týdeník - Evropské vydání Tschechoslovakische Wochenzeitung - Europäische Ausgabe

AMERICKÉ LISTY: Vychází každý pátek • Vydává a tiskne: Universum
Sokol Publ. • Vedoucí redaktor: Josef Martínek • Evropský redaktor:
Miroslav Fišera • Adresa redakce: AL, Postfach 3, 8027 Zürich
Roční předplatné S. Fr. 50.00.

AMERICKÉ LISTY: Erscheint jeden Freitag • Herausgeber: Universum
Sokol. Publ. Chefredakteur: Josef Martínek • Redakteur für Europa:
Miroslav Fišera • Anschrift der Redaktion: AL, Postfach 3,
8027 Zürich • Abonnement: S. Fr. 50.00 (jährlich).

GREGRÜNDET 1874 (New Yorkské Listy) • FREITAG 23. FEBRUAR 1973 • POSTFACH 3, 8027 ZÜRICH, (SCHWEIZ) Nr. 8. • PREIS S. FR. 1.00.

Nikoli "dohoda pro dohodu"

Evropa se zamýšlí nad svou budoucností. Jak se vyvine teď když, jednak, Amerika si uvolnila ruce ve Vietnamu a mohla by, bude-li ochotna — věnovat víc pozornost starému kontinentu, jednak, když je na pořadu dne jednání o snížení počtu cizích vojsk na evropské, přesněji středoevropské půdě.

To první — volnější ruce Ameriky, vzbuzuje naději, to druhé obavy. Evropa uvažuje, jestli si to Amerika dost uvědomuje, jestli jí na tom dost hluboce záleží. Hledá mezi řádky projevů všech nejvyšších osobností ujištění.

V minulých dnech se v americkém senátu ozval hlas, který — aniž co sliboval, doká-

Nepřehlédněte

zasvěcený pohled zevnitř. Dokumenty:

"Komunistický puč v Československu — konec demokracie".

Blažej Vilim, v roce 1948 generální tajemník Československé sociální demokracie, napsal pro AL své vzpomínky na únorový převrat.

zal, že evropská budoucnost leží na srdci vysokých amerických míst. Promluvil senátor Charles H. Percy, vedoucí republikánského klubu, a tématem jeho projevu bylo varování před "dohodou pro dohodu" při jednáních o evropské bezpečnosti. Rekl, že dohoda by mohla velmi vážně narušit rovnováhu bezpečnosti v Evropě, která byla dosud, od skončení druhé světové války, schopna udržet světový mír. "Musíme projevit", řekl Percy mimo jiné, "maximální uvážlivost a moudrost při jednáních o změnách politických, hospodářských a vojenských podmínek, na nichž závisí mír na evropském světadílu. Musíme především: pečlivě dohléd-

nout, aby vyvíjející se západoevropská spolupráce nebyla zeslabena hlubokými rozpory kvůli postavení při jednání. Dále musíme pečlivě dohlédnout na to, aby příští svoboda a existence obyvatel Pobaltských republik a obyvatel východo-evropských národů nebyla zanedbána či prostě přehlédnuta. A konečně musíme pečlivě dohlédnout k tomu, aby východní křídlo organizace NATO a jeho vojenských sil ve Středozemí nebylo oslabeno vis — a — vis sovětské vojenské síle, a aby chom neohrozili zájmy NATO a bezpečnosti Izraele.

S odvoláním na Břežněvovu doktrínu Percy zdůraznil, že musí být nalezen způsob, jak zabránit možnosti "zasahování kteréhokoliv státu do vnitřních záležitostí státu jiného". "Nesmíme zapomenout", řekl, "na obrovské porušení tohoto principu sovětskou invazí a okupací Československa v roce 1968". Vyzval k upřímné a otevřené diskuzi v této otázce na Evropské bezpečnostní konferenci a prohlásil — že všechny státy, bez ohledu na svou velikost či moc, by měly být slyšeny.

Senátor Percy prohlásil dále, že je rozhodně pro rozšíření kulturní výměny mezi Východem a Západem, ale v širším než jen vládním měřítku, a pro mnohem širší výměnu tiskovin. Rekl také, že byl proti jednostrannému snížení počtu amerických vojsk v Evropě, protože by si to mohl Sovětský svaz vysvětlovat jako náznak zmenšení amerického zájmu o Evropu v důsledku izolacionistických nálad ve Spojených státech, vyvolaných vietnamskou válkou.

Na závěr zdůraznil, že považoval za nutné přijít s tímto "rozumitým varováním" na okraj jednání, přesto však že je přesvědčen, že rozhovory ve svém konečném výsledku přispějí k bezpečnosti v Evropě . . .

V té souvislosti připojujeme poznámku redakce: Vystoupení senátora Percyho na půdě amerického senátu je jedním z celé řady důkazů, které na stránkách Amerických Listů přineseme o tom, že — jak jsme také zdůraznili v článcích "Oč nám jde" i "Nutnost dialogu" — evropská bezpečnost a evropská budoucnost je z velké části na Americe závislá a je tedy americkou záležitostí. Proto také náš týdeník, Americké Listy — pětý rok už stoletý, mají nejen právo, ale i povinnost, být mluvčími i evropských Čechoslováků.

ELEGANTNÍ PUČ

Ferdinand Peroutka

Co je, vychází z toho, co bylo. Kdyby nebylo Hitlera, kdyby nebyli nacisté pět let vládli v Československu, komunistický puč roku 1948, a postoj, s jakým mnozí přijímali tuto událost, byly by jiné — aspoň poněkud jiné.

Nacisté vykonali přípravnou práci, vytvořili určitou atmosféru. Na konci 19. a na začátku 20. století lidé žili celkem bezpečně. Nacisté náhle odhalili, jak měkký a zranitelný je člověk, není-li chráněn domluveným demokratickým systémem. Lidé se ztráceli kolem páté hodiny ráno, někdy pak jejich příbuzným byli doručeni jejich popel, někdy nebyl. Když pes se ztratil, lidé se ptali, kam se poděl. Ale když člověk se ztratil, lidé se báli ptát. Nacisté ukázali 20. století s jiné, temné stránky.

Nastolili diktaturu svrchovaně nemilosrdnou k těm, kdo s ní nesouhlasí. Zbaven všech záruk, každý mohl být zničen, někdy i s rodinou. To ještě vězelo v myslích a nervech, když v únoru 1948 nová diktatura se připravovala. Ta, ve své rodné zemi, v Rusku, měla za sebou velké se-

Rumunský ústup ve Vídni?

Zahraniční odborníci uvažují, zda nedostatek odvahy anebo přímý tlak zvenčí zapříčinil, že se Rumunsko vzdalo plného členství v rozhovorech Západ-Východ o snížení vojsk ve střední Evropě. Označení učinila rumunská vláda bez komentáře, prohlásila však, že nadále bude ze všech sil tláčit na snížení počtu cizích vojsk v centru evropského kontinentu. Rumunsko se nyní tedy účastní vídeňských rozhovorů na stejné bási jako státy, které neleží ve střední Evropě, nebo které nemají na jejím území svá vojska. Je to zpráva rozhodně zneklidňující, zejména v souvislosti se způsobem, jakým Rusko manipuluje s účastí Maďarska na vídeňských rozhovorech.

rie poprav, zabíjení a věznění. Byli mnozí, kteří statečně odporovali nacismu a po několika letech žili ve stínu smrti. Nyní někteří z nich říkali, že jsou vyčerpaní, že by toho nebyli schopni podruhé. V polovině února 1948 českoslovenští demokraté pocítili, že smyčka se jím stahuje kolem krku. Komunisté byli nejsilnější stranou ve vládní koalici a dovedli toho k využití. Už měli v rukou celou tajnou policii. Nyní došlo na veřejnou policii, a komunistický ministr vnitra odstranil v Praze z policejního sboru posledních osm vyšších úředníků, o nichž bylo známo, že smýšlejí demokraticky. Nahradil je oddánými členy své strany, a odkudkoli je sebral, Demo-

kratští ministři žádali, aby propuštění byli znovu dosazeni, aby ministr vnitra byl vládou pokárán za svůj jednostranný čin. Ani ministerský předseda Gottwald ani ministr vnitra to neuznali za hodno odpovědi. Spíše bylo zřejmo, že se chystají zařídit něco podobného ve všech jiných městech. Demokraté chápali, že by byli vydáni na milost a nemilost, až by toto dílo bylo dokončeno. Dva náct demokratických ministrů podalo demisi. Očekávali, že Gottwaldova vláda tím bude donucena odstoupit, a nová vláda že bude ustavena buď po prezidentově zákroku nebo po volbách. Ale, komunistický ministerský předseda Gottwald to vskusil. (Pokrač. na str. 3)

Či hospodářství je choré?

Tak či onak, sotva je neshoda v názorech, že mezinárodní měnová soustava, produkt bretonwoodských dohod, uzavřených ještě za druhé světové války, zastarala. To se ukázalo jasně v srpnu roku 1971, když Spojené státy zrušily volnou směnitelnost dolaru za zlato a uvalily na dovoz desetiprocentní daň. Washingtonská dohoda z prosince roku 1971 nebyla pokusem o reformu mezinárodního měnového systému, ale jen přechodnou dohodou o úpravě kurzů měn, která měla především umožnit Spojeným státům zmenšit velký schodek jejich platební bilance. Základní problém měnové reformy je značně komplikován pokusy vytvořit evropskou měnovou unii. Na cestě k ní bude nutno vyřešit takové otázky, jako efektivnější udržování úzkého rozpětí, v němž se kurz měn smějí pohybovat, kurz jednotné měny Evropského společenství, rozpětí kurzu vůči měnám některých třetích států, zvláště vůči dolaru a japonskému yenu, zavedení dvojího devizového trhu po příkladu Francie, Belgie a Itálie, kde platí pevný kurz pro zahraničně-obchodní a s nimi souvisící

transakce čistě finanční. Ale transakce čistě finanční Ale tyto i jiné otázky, i když nerozlučně spjaté s mezinárodním měnovou reformou, by existovaly i tehdy, kdyby se neuvažovalo o širší a hlubší reformě celé mezinárodní měnové struktury. Jaké rysy bude mít tato reforma — nelze předvídat.

Vratme se však k dnešní skutečnosti. "Klesá dolar, kdysi všemocná měna, dnes symbol chorého amerického hospodářství", jásal v československé televizi. Ano, klesá, prozatím. Je však absurdní hovořit o chorobě amerického hospodářství právě v době, kdy se vyvíjí rychlejším tempem než kdykoli předtím v posledních dvaceti letech a rychleji než hospodářství sovětské, které by mělo vykazovat mnohem vyšší přírůsky už proto, že vyrůstá z mnohem užší základny. Nejnovější zprávy ze Spojených států hovoří o chaotických poměrech na tamních železnicích. Hrouť se snad americké hospodářství?

Ale kdež. Tratě jsou ucpány nákladními vlaky, naloženými obilím a směrujícími do přístavů na atlantickém pobřeží. Choré americké hospodářství je natolik čiperné, že stačí uživit i Sovětský svaz.

O ČESKOSLOVENSKU

Zlatou medaili

Československé obchodní komory předal náměstkovi ministra obchodu SSSR S. A. Trifonovovi padesát ČOK L. Černý. Zlatá medaile Československé obchodní komory se dostává Trifonovovi za "zásluhy o rozvoj vztahů mezi Československem a Sovětským svazem".

Nové tapety a lepenky

Slovenské celulózky přicházejí na trh s několika novými druhy zboží. Například asfaltová lepenka s posypem písku, asfaltová skleněná tkanina a hliníkové fólie. Začaly také s výrobou papírových plenek pro děti a ambulantních papírových prostěradel. Přípravují výrobu tisíců tun tapet, nových druhů ubrousků, potištěných ošetrovací technikou a dalších produktů.

Elektrárna pro Vietnam

Pracovníci závodu Škoda a Hutního projektu v Praze a v Košicích se zavázali vypracovat co nejrychleji projekt tepelné elektrárny pro severní Vietnam. Energetický závod bude mít výkon 120 megawattů. Má být vyroben ještě letos.

Montáž plynovodu skončena

Nedaleko Veltrus dokončili dělníci poslední etapu tranzitního plynovodu z SSSR do Německé demokratické republiky. Jde o most, který je nejdéle ze všech potrubních mostů tohoto plynovodu, měří 126 metrů. Celkem bylo postaveno 6 mostních konstrukcí, po kterých překonává plynovod české řeky.

Slovenská opera v Belgii

Flámská královská opera v Antverpách uvedla premiéru opery Eugena Suchoně Krůtřava. Operu nastudoval s tamním souborem režisér pražského Národního divadla Karel Jernek s choreografem Nosálem a dirigentem Valachem z Bratislavy.

Živý export

Málokdo ví, že Československo vyváží mimo jiné i živé rysy. Lovci je posílají do ostravské zoologické zahrady, odkud pak putují do Švýcarska na zavěšení tamních revírů, kde rysy už před lety úplně vyhynuli.

AMERICKÉ LISTY, československo-americký týdeník. — Vydává a tiskne Universum Sokol Publications, Inc., 283 Oak St., Perth Amboy, N. J. 08861. — Nevýžádané rukopisy se nevracejí. — Veškerá tisková práva vyhrazena. — Roční předplatné švýcarských Fr. 50.00 nebo ekvivalent.

AMERICKÉ LISTY, Czechoslovak-American weekly. Published and printed by Universum Sokol Publications, Inc., 283 Oak Street, Perth Amboy, N. J. 08861. — Rights of republication of all materials herein are reserved. — Yearly subscription S. Fr. 50.00 or equivalent;

Stavba čs.-sovětského přátelství

Tak se nyní jmenuje budování centrálního překladistiště v Dobré, nedaleko Čierne nad Tisou. Název — "nejvyšší poctu," jak píše Rudé Právo — odevzdal do rukou ředitele Zemědělského národního střediska v Košicích předseda ÚV SČSP a předseda sněmovny lidu V. David. Centrální překladistiště má ulehčit překladkové stanici v Čierne: ročně se v něm přeloží 1,350.000 tun sovětského obilí, zejména, citujeme RP "pro naši republiku."

Náměstek čs. ministra vnitra generál-major Pešák a sovětský velvyslanec Červoněnkovo podepsali před časem v Praze novou čs.-sovětskou smlouvu "o režimu na státních hranicích, o spolupráci a vzájemné pomoci v hranicích otázkách." Očití svědci si teď mohou klást otázku, zda alespoň na hranici mezi ČSSR a SSSR, které se oficiálně říká "hranice přátelství", budou odstraněny drátěné překážky a proslulý zoraný pruh půdy pro stopy ilegálních přeběhlíků. Kdo by asi tak přechal z jedné dikatury do druhé?

Sklářská hut' byla založena

před 425 lety ve Mšeně nad Nisou na Jablonecku. Při hutěti byly postaveny domky pro skláře, čímž byl položen základ této obce, která je dnes součástí Jablonce nad Nisou.

Košichy, lidový nábytek

a další výrobky ze dřeva, kůže, textilu i kovu vyrobí letos v podniku Turčan v Martině. Do "kapitalistických" států v Evropě i zámoří vyveze přes tisícovku lidových vyšívaných slovenských kožíšků. Novinkou je 200 souprav slovenských národních jízeb Encian, které dodá do Holandska.

Výstava Rank-Xerox

Z Londýna vyjel na dvouletou propagační cestu po východoevropských státech vlak britské firmy Rank-Xerox. V 63 městech bude propagovat kopírovací a rozmnožovací stroje této značky. Do ČSSR má vlak dojet počátkem příštího roku. Výstava se pak bude konat v Praze, Bratislavě, Brně, Plzni — Ostravě a Košicích.

Problémy při jednání ve Vídni

Podle sovětských představ nepatří Maďarsko do střední Evropy. Dosavadní rozhovory ve Vídni probíhaly v kuloárech a do domu tisku proto nedochází mnoho informací, založených na oficiálních prohlášeních. Mnozí se proto o to více spekuluje. Americká agentura UPI se domnívá, že když se z Maďarska stane pouze pozorovatel, nebude důvodu hovořit ve Vídni o 39 tisících sovětských vojáků na jeho území.

K tomu dodává agentura Reuter: západní diplomati vysvětlují změnu v sovětském postoji těmito pohnutkami: bude-li Západ i nadále trvat na plné účasti Maďarska, bude se Sovětský svaz zasazovat i o přijetí Bulharska a Rumunska. Tento argument předpokládá zájem Západu o Maďarsko, kde mají Sověty čtyři divise; Maďarsko má také společnou hranici s Československem a stalo by se průchozím územím, kdyby se Sověty někdy rozhodly přesunout své jednotky směrem k Jugoslávii. Nebo: Sovětský svaz je rozhodnut obětovat maďarský status a přijmout formální rozdělení na pozorovatele a plnoprávné účastníky konference. S Maďarskem jako státem na křídle — ne ve

středu Evropy — by stejný status obdržely i Bulharsko, Rumunsko, Itálie, Řecko, Tuřecko — Norsko a Dánsko — a zároveň s ním přišli o možnost hlasovat při všech rozhodnutích.

Ať už jsou záměry Sovětského svazu jakékoliv, jedno je jisté — změna v jejich taktice prodlouží předběžné, neformální kolo rozhovorů a posune začátek konference o oboustranném a vyváženém snižování ozbrojených sil ve střední Evropě.

V britské sněmovně lordů prohlásila náměstkyně ministra zahraničí Tweedsmuřová, že jednání o bezpečnostní konferenci v Helsinkách byla dosud užitečná, kdežto porady o vzájemném a vyváženém omezení vojenských sil i výzbroje ve Vídni sotva povedou k výsledkům v dohledné době. O vídeňských poradách se vlastně nedá ani říci, že opravdu začaly. O diplomatické kontakty není šloce nouze a podle zpráv z informovaných kruhů se opravdu dosáhlo jistého pokroku o procedurálních problémech, ale začátek plenárních rozhovorů se podle zpráv dopisovatelů z Vídne nyní neočekává před příštím týdnem. Překvapující sovětský návrh,

aby Maďarsko, které bylo pozváno do Vídne jako jeden z hlavních účastníků, mělo status pouhého pozorovatele, byl ze strany západu odmítnut. Otázka statutu Maďarska se podle západní definice dotýká problému, která oblast přichází v úvahu pro omezení vojenských sil. Sovětský návrh byl označen jedním západním mluvčím za "málo vážný".

Československá rodina v číslech

Podle posledního sčítání lidu je v ČSSR 4 814 000 domácností, z nichž většinu představuje přes 3,5 miliónu úplných rodin (oba rodiče) a k nim se pak druzí ještě 417 000 neúplných rodin, v nichž jeden z rodičů z nějakých důvodů chybí. Celkem tedy v rodinném prostředí žije v současné době v ČSSR téměř 94% obyvatelstva a jen asi 6% tvoří tzv. domácnosti jednotlivců.

V rodinách žije v Československu celkově 7 076 000 lidí, 3 026 000 dětí do 15 let, 1 754 000 dětí starších 15 let, z nichž: 756 000 je ještě plně závislých na rodičích (studia) a 321 000 jsou jinými členy domácnosti.

Ženy-matky jsou ekonomicky činné ve 2 200 000 rodinách.

Dnešní průměrná rodina v ČSSR má pouze 3,4 člena. Průměrný počet dětí na rodinu v ČSSR nedosahuje počtu dvou, takže v současné době není zajištěna ani reprodukce obyvatelstva. Naprostou převahu mají rodiny s jedním nebo dvěma dětmi. Tak v České socialistické republice je s jedním dítětem 51,6% rodin, se dvěma 37,5%. Typickou formou rodiny v současné době je tedy v ČSSR rodina úplná, ale vychovávající jen jedno, maximálně dvě děti.

Vážným celosvětovým civilizačním problémem se stává rozvodovost. Trvale vzestupnou tendenci má, žel, i v Československu. V roce 1971 překročil počet rozvodů číslo 28 000 a v ČSSR se rozvádí nyní více než 5% manželství. Vzhledem k tomu, že prodloužováním lidského věku se prodlužuje i délka manželství v průměru na 40 let, perspektivu rozvodu má v ČSSR 20% manželství. Je to prakticky každé páté manželství!

Také krajan mezi zajatci

V říjnu roku 1965 bylo nad severním Vietnamem sestřeleno letadlo podplukovníka Thomase Šímy. Jeho rodiče, žijící v malém městečku Cinanminson u města Philadelphie se teprve před dvěma roky dověděli, že jejich syn je na živu. Před tím byl veden, protože vietnamští komunisté nepodávali žádných zpráv o válečných zajatcích — jako nezvěstný. Čtyřicetiletý podplukovník Šíma je vojákem z povolání.

Vystudoval elektroinženýra na Carnegieho technologickém ústavě v Pittsburghu a na Kolumbijské universitě v New Yorku. Rodičům se nyní

Knihy pro Poláky

Frýdek-Místek a Karviná Frýdek-Místek a Karviná mají i oddělení pro polské čtenáře, kteří si tu půjčují ročně na 100.000 svazků. I Státní vědecká knihovna v Olomouci rozšířila svůj základní fond polské literatury.

ZA JIMÁTE SE O DĚNÍ V ČESKOSLOVENSKU? ZAJÍMÁ VÁS, CO SE DĚJE VE SVĚTĚ?

Čtete anglické, německé, francouzské nebo jiné cizojazyčné časopisy. Zjistíte, že doba, kdy věnovaly hodně místa Československu, pomalu, ale jistě mizí. Je to škoda. Ta malá země v srdci Evropy nejenže byla, ale stále je bohatým místem světa a jeho svědomí. Podrobné informace o událostech v Československu z hlediska rámce mezinárodního dění, informace leckdy unikátní, které v žádném jiném tisku nenajdete, přináší pravidelně náš týdeník. Není-li vám osud bývalé vlasti lhostejný, stanete se čtenářem Amerických Listů.

Zde odstříhněte a zašlete na adresu:

AMERICKÉ LISTY,

Postfach 3, 8027 Zürich/Schweiz

Přihlašuji se za odběratele "Amerických Listů" a předplatné zaplatím poštovní složenkou (celoročně, pololetně, čtvrtletně. Nehodící se škrtněte. Roční předplatné S. Fr. 50.00, pololetní S. Fr. 25.00, čtvrtletní S. Fr. 13.00 nebo přepočít v jiné měně. Předplatné je možno uhraňte.) Roční předplatné S. Fr. 50.00, pololetní dit i šekem nebo money order.

Jméno:

Adresa:

ELEGANTNÍ PUČ

(Dokončení se str. 1)

děl jinak. Dvanáct ministrů byla menšina z celkového počtu dvacetišesti ministrů, a podle zákona vláda zůstávala schopnou se usnášet a jednat. Mimo to demokratičtí ministři se nedovolali Národního shromáždění, aby vyslovilo vládě nedůvěru. Ústavně vláda nebyla povinna odstoupit. V tom ohledu demise byla rána do vzduchu, a je ještě dnes podivno, že si to její původci neuvědomovali. Gottwald si předem zajistil, že může doplnit vládu odpadlíky z demokratických stran, jichž byl určitý počet zejména mezi těmi, kteří bažili po funkcích. Ponechával dlouhé debaty otázkou, kdo spíše představuje demokratické strany, zda jejich volení funkcionáři nebo jejich odpadlíci. Nejvýznamnějším z odpadlíků byl předseda sociálně demokratické strany Zdeněk Fierlinger, bývalý československý vyslanec v Moskvě a ministerský předseda až do jara 1946. Na podzim 1947 byl svržen s předsednictví své strany, a v únoru 1948 byl nad tím ještě pln hněvu a počínal si podle toho. Vysloužil si nepomíjející pověst určitého druhu.

Za známých okolností veřejná debata oživila v Československu až po dvaceti letech, roku 1968, za Pražského jara. Tu také mladá generace se poprvé dostala k slovu. Debatovalo se i o Únoru 1948. Jak se objevilo, mladým lidem scházelo v té události drama. Jeden z nich řekl v debatě: "Jsem také z těch, kdo nepatří mezi pamětníky a pro které Únor je historií. Pokud jde o výsledek Února, o němž tady bylo řečeno, že to bylo provedeno elegantně, mladí lidé o tom používají termínů jiných. Říkají, že to bylo důkladné, že to bylo výborné politicky komunistické strany. Ovšem na druhé straně je nám značně nepohodlná zcela nedostatečná neschopnost vedoucích představitelů těch stran — které stály na druhé straně. Mladá generace postrádá v tomto střetnutí určitou regulárnost sportovního utkání. Únor se jim jako celek zdá jako pohodlná a snadná záležitost."

Vskutku — snad poprvé a naposled — komunisté o sobě dodatečně řekli, že si počínali elegantně. Je to termín, jakého o svém jednání jinak nepoužívají. Co jim umožnilo počínat si "elegantně"?

Řekneme dvě věci. Za prvé, kdyby si demokratičtí vůdci byli počínali jakkoli, pro Československo pravděpodobně nebylo za dané mezinárodní situace spásy, jestliže sověty si je chtěly vzít. Konečný výsledek nepřišel chybami demokr. vůdců. Za druhé: ještě dnes jejich konkrétní počínání deprimuje

pozorovatele svou chabostí a nerozmyšleností, ačkoli, jak věříme, ani rozmysl by byl nepomohl. Jaksi jim ušlo, že se vydávají do hlubokých vod. Doufali, že se budou brodit mlčínami obvyklého politického koalčního vyjednávání. Katastrofální to nepochopení situace, těžká to chyba intelektuální. Charakteristické bylo jejich počínání po demisi. Zdá se, že se domnívali, že demisi udělali vše, co bylo radno, potřebno a možno, a že pro ně nyní přišla chvíle oddechu. Rozjeli se na weekendy nebo si četli nebo pokojně večeřeli s cizím vyslancem. Ne z jejich, ale z jiného hlediska je třeba říci, že vyprázdnili pole a ze záhadných důvodů se domnívali, že na tom mnoho nezáleží. Klement Gottwald v onom dramatickém týdnu vystupoval na veřejnost každý den, pečoval o to, aby byl v ustavičném kontaktu s lidovými masami. Oni se radili v soukromí a to čím dále tím rozpačtější. Byli překvapení a stínění, když viděli, že zahraniční ministr Jan Masaryk je nenásledoval svou vlastní demisi. Také sociální demokraté je zklamali. Snad je zklamali mimo jiné také proto, že nebyli o demisi předem informováni. Jeden z demokratických ministrů to později vysvětloval tím, že nechťeli si ztěžovat svou demisi tím, že by se o ní radili se sociálními demokraty, kteří by snad měli námitky: "Chtěli jsme je postavit před hotovou věc." To všechno však nasvědčuje tomu, že ani koalční terén nebyl náležitě prozkoumán.

Ačkoli to byli vůdci tábo-
ra, k němuž sami se hlásíme, nemůžeme zatajovat skličující úsudek: kdežto oni improvizovali a počínali si s jakýmsi diletantstvím, komunisté jednali podle železného plánu a s jakýmsi černým mistrovstvím. Oni se mohli opřít o taktiku — která bez přestání je vypracovávána v sovětských kancelářích. Avšak v demokratických stranách jedna generace po válce rychle vystřídala druhou. V čele těchto stran, v lektérských případech překotně, stanuli noví vůdci. Myslíme, že sami se musili poněkud podívat, když v některých městech ulice už byly podle nich pojmenovávány. Jediný Monsignor Šrámek, vůdce katolické strany lidové, měl za sebou dlouhou vládní praxi. Byl také nejnedůvěřivější, pokud demise se týkalo. Ostatní zasedli do vysokých posic bez té někdy váhavé moudrosti, již dává zkušenost.

Hlavním stratégem mezi demokratickými ministry a následkem toho i hlavním stratégem československé demokracie v té chvíli byl Hubert Ripka. Podle souhlasných pověstí byl to on, kdo s ideou demise přišel a prosadil ji.

Do roku 1938 pracoval jako novinář, za tři roky potom byl již zástupcem zahraničního ministra exilové vlády, Jana Masaryka. Měl francouzskou ženu, a do politické aktivity se dostal v letech třicátých, kdy prezident Beneš ho posílal jako posla k francouzským politikům. V této činnosti Ripka se osvědčil. Měl, lenkrát i potom, význačnou nervovou energii, již předčil mnohé jiné. Po válce se stal ministrem zahraničního obchodu. Francie byla jeho Mekkou, asi představovala i rozsah jeho zkušeností. Po válce udržoval blízké styky s francouzskými politiky. Tehdy Francie již vypudila komunisty z vládní koalice, a je možno, ba pravděpodobno, že to inspirovalo Ripku. Zdá se také, že snad dostal ve Francii lehkomyšlnou informaci toho obsahu, že komunisté jsou v Evropě na ústupu a že je čas přejít k útoku proti nim. Čtrnáct dní před pučem vyhlídky se mu zdály růžové. Říkal: "Rozsekáme je." Vzal-li si příklad z Francie, byl to špatně volený příklad. Francie ležela tisíce kilometrů od sovětského pomezí, Československo leželo přímo na něm. Když už vše bylo skončeno, Ripka se ještě chvíli klamal o skutečné situaci. Poslal Gottwaldovi vzkaz: "Prohráli jsme v rukopise paměti jed-
a chtěl bych dělat universitního profesora." Universitního profesora . . . Jako si dobře neuvědomil, co je to zápasit proti komunistům, neuvědomoval si ani dobře, co to znamená prohrát proti nim.

Když Gottwald doplnil svou vládu z odpadlíků a když prezident novou vládu podepsal, Gottwald se s ní postavil Národnímu shromáždění. Jestliže o to šlo, jeho ústavní triumf byl úplný. Vše se odehrálo podle litery ústavy. V Národním shromáždění bylo přítomno 230 poslanců z 300 a všichni hlasovali pro novou vládu. Komunisté pak psali, že je zajímavé, že pro Gottwaldovu vládu hlasovali i ti, kteří proti ní tak dlouho byli. Vskutku to bylo zajímavé. Ale proč tomu tak bylo? Četli jsme rukopise paměti jednoho z nich. Psal: "Odhlásoval jsem to, šel do parlamentní restaurace a dal jsem si koňak a ještě jeden a ještě jeden."

Zbývá všechno vysvětlit. Z čeho vyplývala slabost demokratických ministrů. Proč se zdálo, že skutečná situace v zemi jim byla utajena. Proč, jak víme, dělali chyby, ale proč zároveň je těžko říci i dnes, co mohli, měli dělat jiného. Proč máme mít soucit s nimi i se sebou. . . . Komunisté si dali záležet na tom, aby to nevypadalo jako puč. Ale byl to — ovšem — puč.

(Budeme pokračovat.)

Stálý tlak na Finsko

Sovětský svaz vystupuje při helsinských přípravných rozhovorech pro evropskou bezpečnostní konferenci v roli průkopníka široké nadnárodní hospodářské spolupráce. Sovětský zástupce — Viktor Malcev prohlásil, že sovětská vláda je pro všeobecné rozšíření obchodu na bázi naprosté rovnosti a pro mezinárodní kooperaci v průmyslu, v energetice, v těžbě nerostů — ve vědě a v technologii. Jeho proklamaci je však nutno brát s rezervou.

Rozhodnutí finské vlády, odložit podpis obchodní dohody s Evropským hospodářským společenstvím, opravňuje k názoru, že to Sověty nemyslí s rovnoprávností všech zemí v mezinárodním obchodě slova. V Helsinských diplomatických kruzích se soudí, že finská vláda byla vystavena silnému sovětskému nátlaku a že byla donucena jednat proti finským národním zájmům. Obchodní dohoda se západoevropským hospodářským blokem by byla logickým důsledkem hospodářské politiky země. Finsko je sice politicky závislé na Sovětském svazu, ale z dobrých politických vztahů k Moskvě hospodářsky velký užitek nemá. Podíl komunistických zemí na finském zahraničním obchodě nepřesahuje 15% a finskými obchodními partnery jsou především země západoevropské. Na to se však v Moskvě zřejmě neohlíží. Naléhají na Fíny, aby byli vůči Západu zdrženliví nejen politicky — ale i hospodářsky, bez ohledu na nepříznivé důsledky. Nepříznivé důsledky vyplývají z toho, že Velká Britá-

nie a Dánsko, země, které se podílely na finském zahraničním obchodě 40ti procenty, opustily pásmo evropského volného obchodu a začlenily se do Evropského hospodářského společenství. Obchodní styky s nimi může Finsko udržet v dosavadním rozsahu, jen když si v bruselské centrále EHS smluvně zajistí volný přístup na západoevropské trhy. Finský prezident Kekkonen, který je v Moskvě dobře zapsán — sice ujistil, že jeho zemi nejde opravdu o nic jiného než o obchod, křemelští vůdci však toto ujištění zřejmě ignorovali. Obávají se, že obchodní dohodou s EHS by vliv západoevropských zemí ve Finsku vzrostl a vliv sovětský ochabl.

Podminované jednání?

Bonnské ministerstvo potvrdilo zprávu západoevropské špiónáže, že v týdnech před zahájením formálních rozhovorů o snížení cizích vojsk v Evropě, dopravili Sověti do Východního Německa dva tisíce tanků pro zesílení své okupační posádky. Tisíc tanků jsou druhů T-62, vůbec nejmodernější ruské stroje.

LETADLA DO SSSR

Letadla čs. výroby L-410 pro 17 osob budou nasazena i na krátkých trasách v SSSR. Prvních pět turbovrtulových strojů už dorazilo na Sibiř a do Uzbekistanu. Předností letadla je schopnost přistání na malých letištích plochách s měkkým povrchem.

Chcete

Poznat krásy Československa?

Pozvat své příbuzné do USA?

POSLAT TUZEXOVÉ POUKAZY RÝCHLE
A SPOLEHLIVĚ? BEZSTAROSTNĚ CESTOVAT
PO USA I JINÝCH ČÁSTECH SVĚTA?
OBRAŤTE SE PRO BEZPLATNÉ SLUŽBY
A INFORMACE NA

Gutleber Travel Agency, Inc.

110-01 Jamaica Avenue

Richmond Hill, N. Y. 11418

Tel. 441-8700 (212)

Dokumenty: KOMUNISTICKÝ PUČ V ČES

(K VÝROČÍ KOMUNISTICKÉHO PUČE 1948)

Blažej Vilím

Dne 25. února před 25 lety byla v Československu nastolena diktatura komunistické strany. Snadné vítězství komunistů překvapilo celý národ i ostatní svět. Požádali jsme Blažeje Vilíma, tehdy generálního tajemníka Sociálně demokratické strany, o vzpomínky z té doby...

Ani po dvacetipěti letech od únorových událostí v r. 1948 nemáme věcné a objektivní zpracování tohoto důležitého období v životě našich národů. Vyskytují se obavy, že hlavní přímí účastníci, jeden po druhém odcházejí a s nimi informace o důležitých faktech. Myslím však, že historikové to dají všechno do pořádku i když my všichni budeme za rohem. Učiní definitivní konec nejen legendě o t. zv. "vítězství proletariátu", ale o "zradě" Beneše nebo politické moudrosti a statečnosti tehdejších odpůrců komunistů.

Při všech rozporech, menších i větších, mezi komunisty a ostatními politickými stranami, vnitřní politický vývoj v Československu se obešel bez vážných otřesů až do konce léta 1947, kdy Stalin zakázal čsl. vládě účast na konferenci o Marshallově plánu. Bylo by snadné prokázat, že do té doby ponechávala Moskva a Stalin komunistickým stranám ve východní Evropě samostatnost v jejich politice. KSČ, která kdysi hlásala sebeurčení národnostních menšin až do odtržení, byla najednou nejšovinističtějším hnutím. Na místo prosazování diktatury proletariátu se hlásila k parlamentní demokracii a koaliční vládě s "buržoasními" stranami. Ještě na jaře 1947 prohlásil Gottwald, že KSČ setrvá na této vlastní cestě.

V srpnu 1947 na tajné schůzi v Polsku byla utvořena Kominforma. Delegátem za KSČ byl Slánský a zprávy, které přinesl, byly pro Gottwalda hroživé. KSČ byla souzena a odsouzena pro svoji oportunistickou politiku. Bylo ji vytknuto, že ačkoliv je ve východní Evropě nejsilnější komunistickou stranou, má ve své zemi malý vliv, dělí se o politickou moc s buržoasními stranami a vláda dokonce někdy rozhoduje i proti ní. KSČ byla dokonce ochotna prodat svoje komunistické zásady za americké dolary v rámci Marshallova plánu. Při posuzování politiky KSČ od září 1947 je třeba mít na paměti obsah resoluce Kominformy a projev Ždanova, které byly uveřejněny v Československu teprve tři týdny po konání schůze.

Plány komunistů, přesně řečeno Gottwalda směřovaly k tomu, aby v květnových volbách 1948 dosáhla KSČ nadpoloviční většiny ve volbách do parlamentu. Vím od Gottwalda, že v tuto možnost

věřil od r. 1946, kdy sám byl překvapen úspěchem KSČ ve volbách, hlavně na venkově.

K zajištění tohoto úspěchu měli komunisté v úmyslu, včas před volbami rozbit Národní frontu a vytvořit si novou, pokusit se rozložit všechny ostatní strany, hlavně sociální demokracii, demagogickými požadavky — hlavně novým znárodněním a ještě pronikavější zemědělskou reformou. Do voleb hodlali jít pod hlavičkou nové Národní fronty s kandidátkou, na které by byli příslušníci všech ostatních stran, kterým rozchod s vlastní stranou mělo umožnit přiznání k volebnímu programu nové Národní fronty. Jejich plán částečně prozradil mluvka Kopecký v lednu 1948.

Byl čas se připravit na jejich volební kravál. Hotovou jednotnou kandidátku jsem znal již v prosinci. Byl to pěkný seznam vtyček. Několik zaměstnanců našeho aparátu bylo překvapeno, když dostali okamžitou výpověď, bez udání důvodů. Ty ostatní jsme vesměs znali. Každá strana má své smetišť. Hlavní starostí ovšem bylo zajištění demokratického a svobodného průběhu voleb. Již po volbách v r. 1946, při tvorbě nové vlády, se sociální demokraté pokoušeli vypáčit z komunistů ministerstvo vnitra v naději, že při tom budou podporováni ostatními politickými stranami. Byli zklamáni. I změnu vládního programu, který měl určovat, že návrh nové ústavy vypracuje min. vnitra, jsme si vynutili v poslední chvíli pohrůzkou z parlamentní tribuny, že budeme hlasovat proti vládnímu programu. To bylo ovšem v době líbánek v Národní frontě, kdy se nemyslelo na budoucnost.

Těžisko boje o demokracii v Československu nebylo u vládního stolu, ale v továrnách, kde po válce byli komunisté nejsilnější. V lednu 1947 dostali tam první lekci.

V závodech, kde si prosadili v odborech bezohledně svoje kandidátky, byli poraženi. V řadě velkých závodů, jako Vítkovice, Zbrojovka atd.

Vyneslo mi to pozvání k večeri od velvyslance Sovětů, kde jsem zjistil, že Zorin zná nazpaměť můj oběžník našim závodním organizacím, kterému připisoval porážku kandidátek. Mohl jsem vysvětlit, co jsou to volby, ale i jiné problémy. Na to se ovšem

nemyslelo v naší vládě. Když na podzim přišli komunisté s demagogií milionářské dávky, soc. dem. doporučili, že o pitomostech vláda nemá hlasovat a min. financí má předložit přesné doklady úhrady cen zemědělcům. Ostatní z radosti, že soc. dem. o pitomostech hlasovat nebudou, viděli příležitost, jak "porazit" komunisty ve vládě. Udělali jim službu. Komunisté věděli, že nebude pro nás snadné vysvětlovat v továrnách, proč nemají platit milionáři. Přípravy komunistů i ve státním aparátu sblížily demokratické strany, protože připravovaný útok komunistů byl namířen proti všem.

V posledním týdnu r. 1947 došlo k poradě mezi stranami národních socialistů a sociálních demokratů. Zenkl, Drtina, Ripka a Firt za nár. socialisty, Laušman, Tymeš, Majer a Vilím za soc. demokracii. Smysl porady byl tento: 1) zajistit průběh svobodných voleb, 2) zajistit uplatnění výsledků demokratických voleb. Zabránit každému pokusu o znemožnění svobodného výkonu volebního práva nebo pokusu zvrátit výsledek voleb. Bylo dohodnuto, že obě strany budou společně postupovat ve všech otázkách týkajících se státního aparátu a armády v parlamentě a ve vládě, ale také v Zemských výborech a v Okresních nár. výborech.

Zajistit v těchto orgánech, kterým policie podléhala, třeba i změnu bezpečnostních referentů. Bylo dohodnuto, že sociální demokraté budou informovat o výsledku porady lidovou stranu a nár. socialisté slovenské demokracie. Laušman s Drtinou byli pověřeni k tomu, aby jednali s gen. Svobodou a Bočkem, v souhlasu s prezidentem, aby bylo zajištěno, že armáda bude zárukou proti každému pokusu o puč.

Naděje na spolupráci Svobody byly oprávněné a vycházely ze zkušeností s jeho jednáním a chováním do té doby. Snad jeden z mnoha příkladů: Šéfredaktor deníku armády Obrana Lidu, soc. demokrat Nekola, oznámil jednou Svobodovi resignaci na svoje místo, protože měl dost rvaček s komunisty v redakci. Svoboda chtěl — abych Nekolu přemluvil, aby zůstal. Když jsem neprojevili příliš ochoty, prohlásil: "Jak chcete, abych chránil armádu proti těm holomkům, když nepomůžete?" Nekola zůstal.

Jsem přesvědčen, že demokratické síly v Československu i s nemocným dr. Benešem byly schopny udržet demokratické svobody při rozumném politickém postupu a využití všech posic, které měly, i těch, které mohly získat. KSČ nemohla být ovšem poražena u zeleného — vládního stolu, ani husar-

skými kousky primadon, které měly obavy, že je někdo může připravit o svatozář hrdinů bojujících proti hrdě komunismu.

Začátek krise

Dne 13. února 1948 během schůze vlády byl ministr Drtina vyvolán na chodbu, kde mu poslanec Hora sdělil, že ministr vnitra právě vydal výnos, kterým bylo 8 důstojníků pražské policie vyměněno komunisty. Drtina o tom informoval vládu a národní socialisté navrhli, že min. vnitra má tyto změny odvolat. Návrh byl schválen proti hlasům komunistů. Sociální demokraté hlasovali pro návrh ve smyslu prosincové dohody postupovat s demokratickými stranami v otázkách policie a armády. Proto ještě min. Jankovcová, která se dostavila do schůze po hlasování, požádala Gottwalda, aby její hlas byl protokolován k většině. Byla zavázána usnesením strany.

Tím začala únorová krise. Usnesením vlády jsem nebyl nadšen z několika důvodů. Zasahovalo do pravomoci ministra. Kdyby šlo o našeho, jistě bychom se vzbouřili.

Tehdy již po řadu týdnů jsem přesvědčoval našeho poslance Vojtu Beneše, že nemůže v parlamentě otevřít otázku partajní, personální politiky národních socialistů ve školství, protože by to jen pomáhalo komunistům k ospravedlnění jejich vlastního postupu ve vnitru. Hned po schůzi vlády jsem si zavolał bezpečnostního referenta Prahy dr. Šindlera, soc. demokrata a starého legionářského pracovníka. Ten byl usnesením vlády překvapen. Nosek žádný výnos nevydal. Změny provedl zemský velitel a dr. Šindler si byl jist, že noví velitelé nejsou všichni komunisté a považoval změny za normální organizační opatření, protože většina míst byla obsazena jen provizorně. Připustil, že někteří vyměnění byli nár. socialisté a proto ten křik.

Moje první reakce byla tato: proč tam ten Hora lez a proč nedošlo ke společné poradě před tak vážným rozhodnutím vlády. Komunisté provádějí změny v policejním aparátu již od září. Tehdy první obětí byl soc. demokrat, velitel všech policejních sil v republice na min. vnitra.

To pokračovalo, a na naší listině do února bylo 60 podobných změn. Ovšem policie nemohla být snadno komunistována. Její jádro a rozhodující většina důstojníků byli nekomunisté, policisté z první republiky a vyšší důstojníci, vesměs legionáři. Hrůza komunistů byla v t. zv. Státní bezpečnosti. Situaci v této službě však nej-

lépe vysvětlí to, když prozradím, že až do února důvěrná hlášení této služby byla na mém stole před tím, než je viděl — pan ministr vnitra. To, co nám dělalo do budoucnosti starosti, byl t. zv. Pohotovostní prapor, vojenská jednotka komunistů — podřízená ministru vnitra.

Byl mimo Prahu, v pohraničí, až do února. Obsazování rádia, našeho sekretariátu a rozhánění studentů během února nedělala policie, ale příslušníci tohoto Pohotovostního praporu. Už dávno jsme se pokoušeli dosáhnout toho, aby byl zrušen nebo převeden do armády.

Další důvod mých starostí bylo to, co si pánové ve vládě neuvědomili. Byla to během měsíce druhá porážka Gottwalda ve vládě a další doklad pro odpůrce jeho poválečné politiky a potvrzení resoluce Kominformy. Tentokrát si už asi nemůže Gottwald dovolit říci: rozumnější ustoupí. Svěřil jsem svoje obavy našemu předsedovi Laušmanovi, který navrhl opakovat náš zářijový krok t. zv. dohody s komunisty a dosáhnout nějakého kompromisu. To jsem odmítl s tím, že jsem tehdy za to byl dost bit, a že to ponecháme tentokrát těm ostatním, aby ukázali co umějí. Ukázali nám to!

Komunisté neustoupili

O čtyři dny později, celý den trvající schůze vlády jednala jenom o sporném usnesení. Gottwald se bránil tím, že zasahování do resortních záležitostí ministra je protiústavní. Ostatní, včetně našich, odmítli přejít k dalšímu programu vlády. Následující den vyžádali si komunisté rozhovor s vedením sociální demokracie, který se konal ve čtvrtek 19. února.

Gottwald konstatoval, že komunisté nemohou tolerovat situaci, za které jsou oni, nejsilnější strana ve vládě, izolováni. Znovu se dovolával předválečné, koaliční praxe, za které něco podobného bylo nemožné. Nyní dokonce vláda, její většina, nejenom rozhoduje proti nim, ale zasahuje do resortu ministra vnitra. V poslední schůzi se ukázalo, že tato vláda není schopna vládnout. Rádi by řešili situaci společně s námi. Jsou dvě možnosti. Bud' jim pomůžeme zvrátit v příští schůzi vlády sporné usnesení, nebo vytvořit novou vládu komunistů a sociálních demokratů, kteří by v takové vládě měli 7 ministerských křesel. Přiznává se, že když odmítneme, bude pro ně situace daleko obtížnější, ale jsou rozhodnutí ji řešit.

Odpověděli jsme, že trváme na platformě Národní fronty všech politických stran a jen

KOSLOVENSKU - KONEC DEMOKRACIE

takové vlády se zúčastníme. I při sedmi soc. dem. ministrech by veškerá moc v zemi byla v rukou KSČ a to nemůžeme připustit. Jsme ochotni přispět k vyřešení nynější krise, ale jen uvnitř Národní fronty a i to s jednou podmínkou, že do 24 hodin budou zpět na svých místech sociální demokraté — kteří byli přemístěni v posledních týdnech a je jich 60. Jdeme z porady přímo k prezidentovi, když Gottwald slíbí splnění podmínky, požádáme ho o pomoc u ostatních k dosažení kompromisu. Gottwald odmítl a požádal, aby jeho návrh byl předložen pravidelné večerní schůzi našeho představenstva a výsledek mu byl ještě v noci sdělen.

U prezidenta jsem poznal, že mu rovněž dělá starosti to, že sporné usnesení vlády znamená formálně zasahování do pravomoci ministra. Poděkoval nám, že odmítáme vytvořit vládu dvou stran s komunisty a trváme na zachování Národní fronty. Byl rovněž toho názoru, že usnesení vlády i náš požadavek 60 důstojníků, by měl být řešen v Národní frontě a nikoliv ve vládě.

Pozdě v noci, tentýž den jsem sdělil Gottwaldovi v jeho vile, že naše stanovisko, které slyšel ráno, bylo schváleno jednomyslně představenstvem strany a že v žádném případě nepůjdeme do vlády dvou stran. Znovu opakoval, že bez nás bude řešení situace velmi těžké, ale tentokrát k tomu dodal, že musíme být rozdraceni s ostatními. Všiml jsem si, že tento den poprvé jsem viděl Gottwalda ráno a pozdě v noci — střízlivého. To bylo neslýchané!

Skok do tmy

Černý pátek české politiky je 20. únor 1948. V 1. hod. v poledne se sešlo představenstvo strany, které bylo v pohotovosti během celé krise (17 členů). Mělo posoudit situaci ve vládě, která se ráno měla sejít k pravidelné schůzi. Zprávu podal místopředseda vlády, Tymeš. Schůze se nekonala a naši ministři opustili zasedací síň — když ji chtěl Gottwald zahájit. Zjistili, že jsou tam sami s komunisty. Gottwald potom svolal novou schůzi na 3. hod. odpoledne. Přítomnost našich ministrů stačila k tomu, aby se konala řádná schůze vlády, a proto mne zajímalo, kde byli ostatní ministři a zda-li někdo z nich naši delegaci informoval, že do schůze vlády nepůjdou. Byli v budově a nikdo nás neinformoval. To jsem označil za klukovinu! Naše schůze skončila po 20 minutách s tím, že se sejdeme večer v 8. hodin. Netušili jsme, že ministři politické taktiky nám pro tu

schůzi připraví ještě větší překvapení. Ve 4. hod. odpoledne mi telefonoval gen. taj. nár. soc. strany Krajina, a oficiálně sdělil, že právě podal písemné resignace ministrů nár. soc. strany prezidentovi. Na moji otázku, proč nedošlo k jednání s námi ještě před tím, odpověděl, že vědí, že my resignace nepodáme a proto nebylo důvodů k jednání. O hodinu později se dostavil k Laušmanovi dr. Ripka se stejnou zprávou a se stejným vysvětlením.

V šest hodin večer dostavil se usměvavý, udýchaný lidovecký ministr Hála, doprovázen posl. Ducháčkem. Sdělil mi, že přichází od prezidenta, kterému podal verbálně demisi jménem všech tří ministrů lidové strany. Na můj dotaz, zda-li dr. Šrámek podává demisi, mně ujistil, že mluvil také jeho jménem, a že by Šrámka zajímalo, co budou dělat sociální demokraté. Na to, odpověděl jsem, měl se Šrámek zeptat před podáním demise a svůj dotaz jsem mu vysvětlil tím, že mi kdysi, ještě před válkou, Ant. Hampl řekl, že Šrámek dříve vystoupí z církve než z nějaké vlády a že se divím, že této moudrosti se Šrámek nedrží. Na moji opakovanou výtku, že s námi včas nikdo nejednal, odpověděl Hála, že se domnívá, že se o tom zmínil redaktor Práva Lidu, když se ho odpoledne ptal na chodbě úřadu Předsednictva vlády — co je nového.

Před naší večerní schůzí jsme již znali stanovisko komunistů. Prohlásili, že strany, které opustily vládu, rozbily Národní frontu a nebude s nimi jednáno. O tom, zda-li slovenští demokraté podali také resignaci a kdy, to jsme nevěděli. Nevím to dodnes. V naší schůzi představenstva došlo k vzbouření. Nikoliv proti komunistům, ale proti nár. socialistům, iniciátorům demisi. Jen na našem postupu ve vládě i v parlamentě byla odvislá každá většina. Drželi jsme každou dohodu, kterou jsme učinili. Drželi jsme usnesení vlády. Již ráno se dopustili klukoviny — když nechali jít naši delegaci do vlády. Nyní další kousek. Název politických bláznů se ozval z mnohých úst. Mezi 17 členy, kteří jednomyslně hlasovali pro udržení usnesení vlády a odmítnutí společné vlády s komunisty se ozvaly jen dva hlasy pro demisi. A to jen "pro udržení demokratické jednoty". Nakonec bylo jednomyslně schváleno stanovisko, které jsem pro schůzi formuloval. Bylo zveřejněno příští den: Odsuzujeme zbrklouš ministrů, kteří opouští vládu. Stejně tak Gottwalda, že se nesnaží řešit krizi mimo vládu v Národní frontě, která trvá. Ostatní strany opouští vládu, ale nikoliv Národní

frontu. Ministři strany dávají k dispozici svoje mandáty vedení strany, kdyby bylo nutné jejich použití pro řešení krise.

Svůj návrh jsem odůvodnil takto: resignace jsou skok do tmy a my za nimi skákat nebudeme. Mohli jsme uvažovat o návrhu, že celá vláda se rozhodne hlasováním podat demisi. K tomu jsme měli doposud většinu. Po dohodě s Benešem a jistotou, že vypíše ihned nové volby by to mohlo být řešení. Tyto resignace však poskytnou Gottwaldovi možnost trvat na tom, že si může vládu doplnit po svém, třeba i po našich resignacích. Hodili Gottwaldovi karty na hlavu a ten má nyní všechny trumfy v ruce. Nyní jde o to, zda-li se vůbec ještě podaří přimět komunisty ke kompromisu a udržení Národní fronty. Zároveň bylo rozhodnuto telegraficky svolat schůzi Ústředního výboru na pondělí.

Druhý den ráno v sobotu jsme s Laušmanem, s mandáty našich ministrů prakticky v kapse, navštívili prezidenta Beneše. Odmítl kategoricky, že by resignace byly s ním dohodnuty. Na moji poznámku, že to byla politická pitomost, dodal: to můžeme připustit, ale nyní jde o to, jak se z této situace dostat. Budu trvat na tom, aby krise byla řešena ústavně. Namítli jsme, že Gottwald mu určité předloží listinu k doplnění vlády, na které budou poslanci resignujících stran. Víme, koho by navrhl, kdybychom resignovali my. Na to odpověděl, že bude trvat na tom, co četl v našem stanovisku v Právu Lidu, že krise má být řešena v Národní frontě a listina vlády musí být schválena vedením každé politické strany. V neděli večer, v bytě Laušmana, považovali národní socialisté za nutné s námi hovořit, po prvé během krise. Přišli Ripka a Drtina. Přečetli memorandum, které poslali prezidentovi, aby ho povzbudili. Slibovali mu, co řeknou kněží na kazatelkách, jak zarachotí rolety živnostníků na protest proti komunistům atd. Vysmáli jsme se jim. Po zmínce o tom, jak za prezidentem stojí Sokolové, jsem se zeptal, proč nepřivedli Hřebíka. Nemohli, není v Praze, včera odjel zahajovat lyžařské závody na Slovensku. Později přišel dr. Jína z kanceláře prezidenta se zprávou, že prezident patrně pod tlakem komunistů resignace přijme.

Doporučil jsem nár. socialistům k úvaze řešení, jestliže se nám podaří ještě zasednout za stůl s komunisty za naší podmínky, že Národní fronta trvá. Jako kompromis můžeme doporučit, že strany, které podaly demise, pošlou do vlády jiné delegace. Ripka, který otevřeně přiznal

již před tím, že podání demisi byla chyba, souhlasil v každém případě za svoji osobu, ovšem s podmínkou, že by ve vládě musel zůstat Drtina, který byl předmětem největších útoků komunistů. Pondělní schůze ústředního výboru soc. demokracie projednávala obsáhlý dopis komunistů, který byl schůzi adresován. V podstatě doporučovali vytvoření nové Národní fronty, bez vedení stran, které podaly demisi a vytvoření nové vlády. Tam sice už došlo k bojovému hlasování, když Fierlinger doporučoval přímé jednání s komunisty bez ohledu na ostatní strany. V odpovědi — která byla schválena, bylo komunistům řečeno, že nejsme ochotni vytvořit režim — který by v Československu nezaručoval všechny politické svobody a k jejich záruce, že považujeme udržení dosa- vadní Národní fronty.

Naši odpověď jsem večer doručoval Gottwaldovi v jeho vile. Musel jsem nějaký čas čekat, než přišel se Slánským. Omlouval se, že se zdržel v Obecním domě, kde se konala, (jak jsem věděl), ustavující schůze jejich Národní fronty. Zeptal jsem se ho, co to tam organizovali za cirkus. Gottwald velmi klidně a s ironickým úsměvem odpověděl: říkáš tomu cirkus? Snad tě bude zajímat, že tam byli také Svoboda a Klapálek. Zajímalo mně to. Chtěl mně tím povědět, že se komunistům podařilo neutralisovat armádu, a že je nyní Beneš opravdu sám. Bylo to naposled, kdy jsem Gottwalda a Slánského viděl.

Spustili to

Kritický den v sociální demokracii bylo úterý 24. února. Doposud jsme zastávali jednomyslné stanovisko, že vládní krise má být řešena společně s ostatními stranami, které opustily vládu. Avšak zkušenosti s našimi spojenci v demokratických stranách — jejich politická naivita a arogance vůči nám nezůstaly beze stop. Během tří dnů se ukázaly katastrofální důsledky demisi a bylo zřejmé, že prezident je přijme. Co potom? Tento den dopoledne, po velice bouřlivé diskusi v představenstvu bylo rozhodnuto, 10 hlasy proti 6, že se má jednat s Gottwaldem bez přihlížení na situaci ostatních stran. Odmítl jsem jít k jednání, protože jsem hlasoval proti a proto, že to odporovalo včerejšímu usnesení ústředního výboru. Prohlásil jsem to za národně socialistickou politiku, kde se rozhoduje bez vědomí členstva o jejich osudech. Můj návrh na svolání nové schůze ústředního výboru byl zamítnut.

Pak ovšem byl také poražen Fierlinger. Návrh Johna, aby

pro usmíření Gottwalda ve vládní delegaci byl Majer vystídán Fierlingerem, byl zamítnut s tím, že o delegacích do vlády nebude rozhodovat Gottwald, ale představenstvo strany. Fierlinger opustil zasedací síň k telefonu, kde kamsi volal: nedá se s nimi mluvit, spust'te to. Spustili to. Během polední přestávky několik set příslušníků Pohotovostního praporu ministerstva vnitra vytvořilo kordon před budovou ústředí strany a několik desítek z nich vtrhlo do budovy a rozestavěli se po všech chodbách. O několik minut později, asi 200 komunistů vtrhlo do všech úřadoven. V té době v celé budově nebylo více než 20 zaměstnanců. Při svých plánech však komunisté nevěděli, že máme malý postranní vchod z pasáže — kterým přišli nejenom poslanci z parlamentu, ale i zaměstnanci tiskáren Lidové ho domu a po dlouho trvajících rvačkách se podařilo vetřelce zatlačit dolů do haly. I příslušníci Pohotovostního praporu dali přednost tomu opustit budovu, než dostat do nosu. Později večer musel nakonec přijít sám velitel Pohotovostního praporu, který byl také velitelem všech násilných operací komunistů v únoru, aby osobně vedl své příslušníky zpátky do budovy a po nich, aby mohli přijít komunisté. Nezapomenu na ten pohled: v čele čtyř mužů, všichni s prsty na spouštích pušek — vtrhl do mé kanceláře s napráženým revolverem podplukovník — Pavel. Pozdější generál, který jako všichni architekti února pocítil později tvrdou pěst diktatury proletariátu na vlastním hřbetě a v r. 1968 se stal nejlepším komunistickým ministrem vnitra. Přesně o půlnoci, po dalších zápasech, byl náš ústřední sekretariát v rukou komunistů.

Příští den, v den vyhlášení nové vlády, naše ústředí bylo v poslaneckém klubu sněmovny. Brzy ráno došlo k zajímavé historce, která odpovídá na otázku, zda-li jsme měli resignovat či nikoliv. Do našeho provisorního ústředí volal Gottwald. Hledal Tymeše a Majera, který tam byl. Tomu se světil, že má listinu nové vlády, ale že s ní nemůže jít k prezidentovi, protože nemá — resignace sociálních demokratů! Majer mu pobaveně vysvětlil, že on chtěl resignovat, ale že jsme mu to zakázali. Tak svůj mandát dal k dispozici představenstvu strany a to nemůže nyní zasedat — protože ústředí je obsazeno komunisty. Neprozřetelně však opustil parlament a šel na své ministerstvo, kde k resignaci byl donucen násilím.

President Beneš přijal demisi ministrů a podepsal listinu

(Dokončení na str. 7)

Milovan Džilas a jeho "Rozhovory se Stalinem"

Libuše Obrusníková

Milovan Džilas je Čechům znám jako představitel opozice v Jugoslávii, která byla Čechům i Slovákům vždy blízká a sympatická.

Jeho osud je typický pro osudy některých československých posrpnových emigrantů. Jako jeden z prvních a předních členů komunistické strany Jugoslávie bojoval v osvobozenéckém boji proti Němcům, byl ministrem v poválečné Jugoslávii a v r. 1953 jedním ze čtyř viceprezidentů Jugoslávie a jedním z nejbližších spolupracovníků Tita.

Do konfliktu se stranou se dostal za vystoupení proti stalinizaci strany a proti vměšování se strany do soudnictví. V r. 1954 byl za tento svůj postoj zbaven všech svých funkcí a poslaneckého mandátu a v lednu 1955 odsouzen podmíněčně k 18 měsícům vězení. Když pak veřejně vystoupil na obranu maďarského povstání r. 1956, byl poslán na tři roky do vězení. V té době se mu povedlo předat svému nakladateli rukopis knihy "Nová třída", za níž byl znovu odsouzen k dalším sedmi letům vězení. V r. 1961 byl předčasně propuštěn, ale za tři měsíce už byl znovu ve vězení za knihu "Rozhovory se Stalinem". V r. 1966 byl propuštěn, ale jeho knihy jsou v Jugoslávii i v celém socialistickém bloku zakázány.

Džilasovy "Rozhovory se Stalinem" jsou knihou typickou pro generaci posrpnových emigrantů. Říkám "typickou" proto, že by ji na různé téma, ale ve stejném duchu mohlo napsat dost našich posrpnových emigrantů. Duch knihy je vyjádřen ve třech kapitolách charakteristicky odstupňovaných: Nadšení. Pochybnosti. Zklamání.

V r. 1944 byl Džilas vyslán jako člen vojenské misse do SSSR. Pro něj to byla cesta do země zaslíbené.

"... Celá má bytost se chvěla radostným očekáváním nastávajícího setkání se Sovětským Svazem, první takovou zemí v historii lidstva. Moje víra byla pevnější než žula, byla to víra snů, bojovníků a mučedníků — pro ni jsem pracoval, pro ni jsem podstoupil vězení, pro ni jsem nenáviděl a pro ni jsem proléval lidskou krev, nelituje ani krve vlastních bratrů..."

Pod vlivem svého nadšení se Džilas dívá na vše kolem sebe. Ne, že by se mu vše v Moskvě líbilo, ale pro vše dovede najít přijatelnou omluvu. Byl přijat Stalinem a získal si u něho značné sympatie.

Když se později sovětská Rudá armáda dostala na svém postupu na jugoslávské území na podzim 1944 a došlo k

mnoha výpadům rudoarmějců proti jugoslávským občanům i vojákům, rozhodla se Komunistická strana Jugoslávie zakročit u sovětského velení, ale byla hrubě odmítnuta a ještě obviněna z pomluv.

Jugoslávské orgány sebraly řadu faktů o porušení zákonů rudoarmějci: podle stížností občanů došlo k 121 případům znásilnění, z nichž 111 končilo vraždou a 1204 případů krádeže. Byly to cifry nemalé, jestliže se vezme v úvahu, že Rudá armáda vstoupila pouze do severovýchodní části Jugoslávie.

Jugoslávští komunisté si představovali Rudou armádu ideální a ve vlastních řadách nemilosrdně trestali i ta nejmenší provinění, krádeže a znásilnění. Přirozené, že byli nesmírně ohromeni tím, co se dělo. Protivníci komunismu využívali nepřítomnosti rudoarmějců v boji proti komunismu vůbec a proti nové vládě, která ještě nestála zcela pevně. Tito vyložil tyto problémy generálu Kornějevovi ve velmi změkčené a uctivé formě, ale setkal se s hrubým a urážlivým odmítnutím.

"Jménem sovětské vlády protestuji proti podobným pomluvám Rudé armády, která..."

Džilas se pokusil oponovat: "Těžkosti jsou v tom, že naši protivníci využívají toho proti nám a srovnávají výpady rudoarmějců s chováním anglických důstojníků, kteří nic podobného nedělají..."

Tato Džilasova slova, vedle jiných věcí, se stala příčinou prvních roznic mezi jugoslávským a sovětským stranickým vedením. A sám Džilas se dostal do sovětské nemilosti.

O sobě z té doby Džilas říká: "Tehdy jsem začal prožívat vnitřní konflikt, který nemůže neprožít každý komunista, čestně a nezištně přijímající komunistické ideje — dříve nebo později se přesvědčí o rozporech mezi těmito idejemi a praxí stranického vedení. V mém případě k tomu došlo nejen kvůli rozporům mezi ideálními představami o Rudé armádě a chováním jejich představitelů... Vnitřní rozpory ve mně byly způsobeny lhostejností, jestli ne přímo schvalováním násilí, a hlavně neochotou je přiznat... Mne, právě tak jako jiné, přiváděly do rozpaků ještě jiné skutky sovětských vládců. Tak například sovětské velení oznámilo — že na pomoc Bělehradu daruje velké množství pšenice. Ale pak se ukázalo, že ve skutečnosti tato pšenice pochází ze skladů na jugoslávském území a že Němci je konfiskovali u jugoslávských rolníků. So-

větské velení je prostě považovalo za svou vojenskou kořist, jako tak mnoho jiných věcí..."

Přesvědčuje se v praxi o sovětské nespravedlnosti a snaže po hegemonii — osvobodil jsem se od své sentimentálnosti a stával jsem se tvrdším a rozhodnějším..." V dubnu 1945 poslala Jugoslávie do Moskvy novou delegaci vedenou Titem. Členem delegace byl i Džilas. A tady zřejmě pochybnosti přecházejí ve zklamání.

Nepříjemné už bylo to, že Tito byl ubytován ve zvláštní vile a ostatní členové delegace v hotelu "Metropol". Došlo ke zvláštní provokaci, jejímž cílem bylo zkompromitovat členy delegace.

"Příští či přespříští den v mém pokoji zazvonil telefon. Ozval se svůdný ženský hlas: — Tady Kát'a.

— Jaká Kát'a? — ptám se. — No přece Kát'a, copak si na mne nepamatujete? Ráda bych se s vámi setkala, určitě vás musím vidět.

Usilovně přemýšlím: Kát'a... Kát'a... ne, neznám ji. A hned podezření — sovětská rozvědka mi chystá past — aby pak mohla vydírat: v komunistické straně Jugoslávie se přísně hledí na osobní morálku. Nebylo pro mne ničím novým, ani divným, že "socialistická" Moskva je plná neregistrovaných prostitutek. Ale dobře jsem věděl, že s cizinci vysokého postavení — o něž se tady starají a které ochraňují lépe, než kdekoli na světě — se mohou spojit jenom na přání rozvědky. Odpověděl jsem klidně a krátce:

— Nechte mne na pokoji. — A položil jsem sluchátko.

Myslel jsem, že tento primitivní a špinavý trik použili jen vůči mně. Ale ukázalo se, že stejně byli provokováni i ostatní členové delegace." Na večeri u Stalina připomněl Stalin Džilasovi incident se stížností na Rudou armádu.

"... Četl jste, samozřejmě, Dostojevského? Viděl jste, jak složitá věc je lidská duše, lidská psychologie? Představte si člověka, který prošel boji od Stalingradu až po Bělehrad — tisíce kilometrů po své spustošené zemi, viděl smrt přátel i svých nejbližších! Copak takový člověk může reagovat normálně? A co je strašného na tom, jestliže si trochu zažertuje se ženskou po takových hrůzách? Představoval jste si Rudou armádu ideálně. A ona ideální není a ani by ideální nebyla, i kdyby v ní nebylo jisté procento kriminálních živlů — otevřeli jsme vězení a všichni jsme vzali do armády. Stal se takový zajímavý případ. Major-letec si zadovážel s nějakou ženskou a našel se rytíř-inženýr, který ji začal bránit. Major

vytrhl pistolí: — Tu máš, ty týlová kryso! — a zabil rytíře-inženýra. Majora odsoudili k smrti. Ale věc se dostala ke mně, zaujala mne a — jako vrchní velitel braných sil mám na to právo — osvobodil jsem majora a odeslal ho na frontu. Dnes je jedním z hrdinů. Vojáka je třeba chápat. A Rudá armáda není ideální. Důležité je, aby byla Němce — a ona je bije dobře — všechno ostatní je druhořadé.

Později, po návratu z Moskvy, jsem s hrůzou poznal i mnohem vyšší stupeň jeho "chápaní" hříchů rudoarmějců.

Při nástupu na východní Prusko sovětské vojáky, hlavně tankisté, bez výběru pobíjeli německé utečence, ženy a děti. Oznámili to Stalinovi s dotazem, co dělat v podobných případech. Odpověděl: — Pořádáme pro své vojáky příliš mnoho přednášek — nechť i oni projevují svou iniciativu.

V jednu chvíli Tito řekl, že v socialismu existují nové proudy a že socialismus se projevuje dnes jinak než dříve, na což Stalin prohlásil:

— Dnes je socialismus možný i v anglické monarchii. Revoluce není dnes nutná všude. Nedávno byla u mne delegace britských labouristů a mluvili jsme právě o tom. Ano, je mnoho nového. A dokonce i při anglické královně je možný socialismus. Někdo se zmínil o tom, že Němci se nevzchopí během následujících padesáti let. Ale Stalin měl jiný názor:

— Ne, vzchopí se a vešice rychle. Je to vysoce vyvinutá průmyslová země, s velmi vyspělou a početnou dělnickou třídou a technickou inteligencí — za nějakých 12-15 let budou znovu na nohou. A proto se Slované musejí sjednotit. A vůbec — jestliže Slované budou jednotni, nikdo se jich ani prstem netkne.

V jednu chvíli Stalin vstal, popotáhl si kalhoty jako by se chystal k pěštinu zápasu a téměř opojeně vykřikl: — Válka brzy skončí, za 15-20 let se postavíme na nohy, a pak — znovu!

Něco odporného bylo v těchto slovech: hrozná válka ještě neskončila. Ale imponovalo jeho přesvědčení ve výběru směru, jímž je třeba jít, vědomí nevyhnutelné budoucnosti, která očekává svět, kde on žije a hnutí, které on vede."

Pražské jaro

Mínil se tím — jako už po mnoho let — letošní ročník pražského hudebního festivalu. Podle oznámení organizačního výboru se bude konat od 12. května do 4. června a uskuteční se při něm 87 hudebních podniků.

RUZYŇ V NAPĚTÍ

Stalo se to jedné lednové neděle, a pro nezasvěcené, to jest pro cizince čekající v Ruzyni na ohlášení svého letu, se vlastně nestalo nic... Ruzyňské nové mezinárodní letiště přitahuje Pražany pěknou výstavností, moderností a v neposlední řadě dobrou tureckou kávou. Mezi návštěvníky je mnoho penzistů a z těch mnozí mají za hranicemi děti s rodinami — posrpnové emigranty. A tak rodiče tam chodí vzpomínat a myslet a doufat, často se u stolu nebo na lavičce ve vyhlídkovém prostoru spolu několik takových dvojic domluví, že pozorování odletů a přiletů letadel západních společností je určitým způsobem vnitřně spojuje s jejich drahými venku. A tak jsou ta zdánlivě poklidná nedělní posezení vlastně plná melancholie a stesku.

V onu lednovou neděli ohlásil tlampač v několika jazycích zprávu, že letadlo té a té společnosti letící z Paříže do Mnichova, přistane pro nepříznivé povětrnostní podmínky v Praze. Mezi návštěvníky letiště to vzbudilo okamžité podivný neklid. Lidé se dívali po sobě navzájem s úzkostí, a skupinky u stolů si něco šeptali.

Všichni mysleli na totéž: co jestli je v onom letadle, které se nyní vzduchem řítí k československým hranicím, nějaký posrpnový emigrant?

Drama, jež se na bratislavském letišti odehrálo před dvěma roky, je v ČSSR stále v živé paměti: dva inženýři-emigranti letěli ze Švýcarska do Vídně na kongres — kam je poslal jejich zaměstnavatel. Letadlo přistálo v Bratislavě, všichni cestující museli vystoupit a předložit doklady, a oni mladí mužové byli ihned zatčeni a odvedeni policií. Jsou v žaláři a jejich rodiny v emigraci na ně budou ještě pěkných pár let čekat... Co tedy, jestli se bude opakovat podobná tragédie?

Napětí na letišti trvalo — skupinky pomalu zmlkli a všichni čekali, co bude dál. Stará bělovlasá dáma se polohlasně modlila: "Ach, bože, nedopust'..."

Tlampač dále hlásil letecké situace, přiletěly a odletěly letouny a napětí rostlo. Konečně se ozvalo hlášení, které odvalilo kameny z mnoha srdcí, že onen letoun z Paříže do Mnichova přistane nikoli v Ruzyni, nýbrž ve Vídni. Okamžitě se zvedla všeobecná nálada. A zároveň se tak potvrdila všeobecná domněnka, že vskutku nějaký emigrant patrně byl na palubě toho letadla, a že zneklidněn vstal, šel za letuškou či přímo za pilotem a vysvětlil mu nebezpečí, v jakém se nalézá celá jeho budoucnost... At' tak či tak, lidé si oddechli a nedělní odpoledne bylo zas plné zimního slunce jako předtím.

ČEŠI A KNIHA

Češi jsou národ kulturní a vždy si potrpěli na dobrou knihu. Už naši dědečkové a pradědečkové v zapadlých českých vískách čítali za dlouhých zimních večerů staré české kalendáře a tyto zvyky se tradovaly až do našich dnů, takže můžeme klidně říci: Co Čech — to čtenář. Avšak . . .

Česká poválečná generace byla ve čtení trochu omezena. Ne, že by neměla co číst. Kniha bylo habaděj: Mladá garda, Pavlík Morozov (v proze i ve verších), Reportáž psaná na oprátce. V zemi, kde zítřka znamená včera atd. Byla vydávána i spousta dobrých knih, ale čtenář byl usměrňován: to můžeš a tohle nesmíš. Řada knih byla zakázána: Masaryk a Beneš (buržoasní demagogové), Hostovský a Čep (odnárodně emigranti nehodní pozor), jednu dobu byl na indexu Čapek (kosmopolita), pak zase se znelibil Škvorecký (protisovětský duch a neslušné výrazy) atd.

Přesto Češi četli. Četli, čtou a budou číst. Dokonce i v emigraci. Avšak . . .

Posrpňová emigrační vlna — která vynesla do ciziny kromě spousty čtenářů, také hodně spisovatelů, literátů a prostě lidí, kteří byli zvyklí jednak vydělávat si na chleba perrém, jednak sdělovat své myšlenky tiskem, způsobila nebývalý vzrůst českých zahraničních nakladatelství a časopisů. Avšak vznik nakladatelství či časopisu je jedna věc, a jeho životnost — to je už druhá věc. První závisí na hrstce schopných jedinců — kteří dokáží svou vůli, schopností a obětavostí něco začít.

Druhé závisí na čtenářích — kteří svým zájmem o českou knihu či časopis v cizině, umožňují jeho existenci v čase. Na mase čtenářů závisí, zda nakladatelství či časopis žije, živoří či zemře.

Čech je od přírody šetrný. Doma musel šetřit, aby vyšel s platem od prvního do prvního. Tady musí často šetřit taky, aby mohl mít auto (případě dvě), manželku v domácnosti, dovolenou na Floridě či Kanárských ostrovech, weekendy u moře či lyžaření v horách atd. Snad by ani nemusel tak šetřit, ale šetrnost je už takový rys charakteru. A tak český čtenář v cizině kalkuluje: proč bych si kupoval tuhle knížku, když můj známý si objednal celou řadu v nakladatelství Index, a půjčí mi ji? A támhle Pepík odbírá český časopis, je to moc dobré čtení, půjčuje mi to jednou za měsíc. A já to půjčím Honzovi, a ten to půjčí Tondovi, Marii či Věře.

A tak česká kniha v cizině opravdu neleží, je čtena, jde z ruky do ruky.

Ale neměl by se každý takový čtenář trošičku zamyslet nad tím, jak taková obyčejná česká kniha či časopis mohly vůbec vzniknout v tom moři anglické (či jiné) literatury? Neměl by si položit otázku, jak ON přispěl svou troškou do mlánu? Vždyť koupit si ročně dvě nebo tři české knihy po čtyřech dolarech není takové vydání. Kolikrát jdeš do kina na nějakou pitomou kowbojku a dáš za lístek čtyři dolary? Kolikrát si koupíš lahev šampusu za pět dolarů? A nebo zaplatíš pět dolarů pokuty za nedovolené

parkování? Co to jsou čtyři dolary? Možná tvoje hodinová mzda. Snad můžeš věnovat hodinu nebo dvě ročně na dobrou věc — vydávání českých knih v exilu? Vždyť jsou to většinou knihy, které kvůli svému obsahu či autorovi, nemohou být vydány doma, kde by měly miliony čtenářů. Tady se čtenáři počítají jen na tisíce. Proto kniha potřebuje jejich podporu.

Na druhé straně čtenář si slouží "fair play" se strany vydavatelů. Na české knize v cizině se nedá vytlouci kapitál, to je každému jasné. Ale jestliže kalendář Kalex je nabízen FIC Službou za 3,75 a vydavatelství Kalex za něj účtuje 5,30 nebo Zrod satanova atomu je zasílán přímo ze Švédska autorem za 6,00 dolarů včetně poštovného a Sečask z Kanady chce za něj 7,00 dolarů plus poštovné — tak se šetrnému českému čtenáři otvírá kladla v kapse. Nejde tak ani o rozdíly v ceně jako o prostý lidský pocit, že jsi podváděn.

Uvedla jsem jen dva případy, jež ostře vybočují z mezí. Rozhodně nejsou typické. Snad jsou dokonce jen náhodné.

Typické je, že česká kniha v exilu má v průměru dobrou grafickou úroveň, je levná a hodnotná po stránce jazykové i obsahové. A český čtenář v exilu by si měl vážit skutečnosti, že snad je jedním z prvních čtenářů knihy, která může být jednou bibliografickou vzácností, až přijde doba, kdy se jí otevře přístup na domácí trh.

A protože je vlastně stále ještě začátek roku, kdy každý člověk dělá dobrá předsevzetí (a na dobrá předsevzetí není nikdy pozdě) navrhuji všem čtenářům — objednat si v tomto roce nejméně jednu českou exilovou knihu. Dovedete si představit, kolik to bude knih? Libuše Obrušnicková

Komunistický . .

(Pokračování ze str. 5)

nové vlády. Z ústavního hlediště mu historik nemůže nic vytknout. Zbýval však ještě parlament, kterého se komunisté báli a jeho odvolání si zajistili během krise. Den po vytvoření nové vlády poslanecký klub soc. dem. odhlasoval, že žádný z jeho členů nesmí podepsat slib akčnímu výboru komunistů ve sněmovně. Navštívili jsme kluby ostatních stran — byly prázdné. Tisk a rádio však oznamovalo, že vůdcové demokratických stran i někteří poslanci resignují na poslanecké mandáty. Poslední a nejdůležitější místo, kde mělo dojít k pokusu zabránit legalisování puče bylo vyklizeno. Obávám se, že historikové potvrdí Gottwaldův závěr, že v únoru 1948 byla moc ve státě nabídnuta čsl. komunistům na stříbrném tácu.

Krajanský oznamovatel

Navštívíte-li Švýcarsko, zastavte se v hotelu BELLEVUE,

Wollerau 25 km od Curychu směrem na Chur — s výhledem na curyšské jezero a vrcholky Alp. K návštěvě restaurace, dancingu, baru a hotelu zve

rodina Vojáčkova, (tel. 01-76 02 33).

PSACÍ A POČÍTAČÍ STROJE

pro krajany se slevou — jakož i veškeré opravy zařídí ANTONÍN ZETEK, Illnauerstr. 24, 8307 Effretikon, tel. 052-32 53 03

SERVIS

vašeho vozu zajistí rychle a spolehlivě W. Pisoft, společník fy: AUTO WEISS, Altstetterstrasse 228, 8048 Zürich, tel. 01-62 14 55.

GALERIE AKTUELL

s kvalitními originály, kresbami, grafikou a vzácnými rytinami starých mistrů má sídlo v Goteborgu, Švédsko, majitel JOSEF KAPLAN, tel. 27 79 84 (Organisování výstav po celé Evropě).

Architekt Jan Dratva Dipl. Ing.

otevřel po obdržení švýcarské licence projekční atelier. Zajistí architektonické studie, kompletní projektovou dokumentaci, stavební povolení, financování a provedení staveb. Adresa: Döltshilhalde 45, 8055 Zürich, tel.: 01/35 10 48.

Přes UNIONFUNK

v Zürichu seženete českého taxikáře, znalého místních poměrů, památek a vůbec všeho zajímavého.

Volejte 01-47 30 47 a žádejte pana IVANA MÁDRA.

Garage Jana Hofmann,

6908 HEDINGEN, AFFOLTERNSTRASSE 12. — Tel: 01/99 63 23: nová auta všech značek • odtahová služba • nízká hodinová sazba pro opravy pneumatik se slevou.

České řeznictví a uzenářství ve Švýcarsku

Debrecínku, turistický, šunkový a šumavský salám, moravské a spíšské klobásky, špekáčky, "utopenec", jaternice, jelítka, tlačenu jatrovou, českou, ostrou s česnekem a super-ostrou s paprikou, pražskou šunku, maso všeho druhu a mnoho dalšího řeznického zboží dodá

VÁCLAV ČERNÝ, Sonnenbergstrasse 13, 5400 Ennetbaden, tel. 056-65 731.

Evropský zpravodaj

Ceským a slovenským umělcům v zahraničí!

Vážení přátelé,

podařilo se nám pro některé z vás zajistit několik předváděcích koncertů před švýcarským publikem. Zajištěna je i účast odborné kritiky z Curychu a francouzské části Švýcarska, přítomnost rozhlasu, zástupců koncertních agentur a výrobců gramofonových desek. Mnoho to budou provedeny nahrávky, které budou dány interpretům k jejich vlastní dispozici. Obdobné podmínky jsou zajištěny i pro výtvarníky: sály v areálu novostavby kulturního střediska v místě, známém svou bohatou výstavní tradicí, účast odborné kritiky atp. jako u hudebního umění. Touto výzvou se obracíme i na skladatele a umělce — literáty, dramatiky a folkloristy. — Pochopitelně, že máme dosti umělců, kteří by byli schopni zajistit program pro tento

I. Festival českého a slovenského umění v zahraničí,

ale nám jde o víc. — Rádi bychom totiž případně pomohli čs. umělcům i z jiných částí Evropy, aby jejich kvality byly známy ve Švýcarsku. Třeba by se též mohli zorganizovat ke vzájemné pomoci. — Umělci, kteří mají o tuto akci zájem, si mohou vyžádat podrobnější informace do konce února na těchto adresách:

Pro sekci hudební:
Jiří Newirth, dipl. Ing.
Im Vogelacker,
8357 Gunterhausen/TG,
Schweiz

Pro sekci výtvarnou:
Rud. Fiala, Ing. Arch.
Badenerstr. 59, (W. 53)
8952 Schlitten /ZH,
Schweiz

Pro sekci literární, dramatickou a folklor:
Antonín Pašek,
Rautistrasse 159,
8048 Zürich, Schweiz

Československá společnost pro vědy a umění ve Švýcarsku
Československá Beseda "Svatopluk Čech" v Curychu
Československý Klub "Jan Palach" v Curychu

Upozorňujeme

ZÁJEMCE O AMERICKÉ LISTY,

že jejich případné objednávky vyřídí naše evropská redakce. Rozhodnete-li se k pravidelnému odběru, použijte objednávacího kupónu na straně 2. (Později obdržíte složenku k uhrazení předplatného.) Můžete se také přihlásit korespondenčním lístkem nebo dopisem. Rádnými odběrateli se, také stanete poukazáním předplatného na poštovní konto PC 80 — 16026 Americké Listy, Europäische Ausgabe (mimošvýcařští zájemci mezinárodní poštovní poukázkou) nebo zasláním šeku na adresu redakce: A.L., Postfach 3, 8027 Zürich, Schweiz. Při bankovním převodu použijte spojení přes: Schweizerischer Bankverein, Stadtfiliale Oberstrass, 8033 Zürich, konto Americké listy Nr. 622.450

CITY TOURS vám nabízí:

VELIKONOCE 19. 4 — 23. 4. Barcelona, autokar 295.00 Fr.
22. 4. — 29. 4. Kanár. Ostrovy let. 630.00 Fr.
15. 4. — 23. 4. Nairobi let. 990.00 Fr.

KRÁTKÉ LETY DO:

Istanbul 8. 6. — 12. 6. (5 dnů od Fr. 298.00)
Athén 31. 5. — 4. 6. (5 dnů)
Londýn 3. 5. — 7. 5. (5 dnů)

SPOLEČNÉ DOVOLENÉ DO:

Skandinávie 1. — 12. 3. (od Fr. 980.00)
Rhodos 14. — 27. 7. (od Fr. 615.00)
Svaté země 23. 6. — 8. 7. (od Fr. 660.00)

Zástupce CITY TOURS p. O Švabenský, Infangweg 1, 8610 Ulster, tel. 01/87 08 53 — v sobotu dopol. v Shop Ville (podchod u hlavního nádraží) tel. 01/27 12 31 vám dá veškeré informace, české programy atd.

MALÝ OZNAMOVATEL

CENTRUM SEZNAMOVACÍ KLUB hledá pro mladého, nadměrně úspěšného lékaře seznámení s velmi slušnou dívkou, s morálními zásadami, hezkého zevnějšku, harmonické povahy — typ vhodný k vytvoření šťastného manželství.

30ti letý průmyslovák, vyšší, štíhlý, hnědooký; číno-rodý, věřící katolík, zdravý — které dívčí srdce by se nezaradovalo? Hledáme pro něj čistou, příčinlivou mladou ženu, srdečně a věrně povahy.

Žena kolem padesátky, nadprůměrně inteligentní, plnější postavy, hezká — má zájem na opravdu hodnotném člověku po všech stránkách. Myslíme, že by se dobře shodla s podnikatelem vyšší úrovně, není to ale podmínkou — podmínkou je člověk charakterní.

Máme již mnoho členů v našem **SEZNAMOVACÍM KLUBU — PRIHLAŠTE SE I VY!** To je jen malá ukázka z velkého množství. Žádejte dotazník k vyplnění — zasíláme za manipulační poplatek \$1.00 přiložené. Naši snahou je najít pro každého ideálně vhodného partnera — a to není maličkost! Pište na **CENTRUM — SEZNAMOVACÍ KLUB — P. O. Box 1067 Glendale Heights, Illinois 60137**

Knihy všeho druhu, romány, dobrodružné atd. včetně novinek exil. nakl. **CENTRUM**, P. O. Box 1067, Glendale Heights, Illinois 60137.

Opportunities in Canada

Progressive Toronto manufacturer of fasteners requires Cold Header Set-Up operators with experience on Hartford, National and Waterbury Cold headers. Also Roll Threader set-up operators experienced on Hartford roll threaders. Excellent wages and fringe benefits. Please reply in confidence to

Mr. R. Olinoski

CAPITAL METAL INDUSTRIES, LIMITED
61 Milne Ave., Scarborough, Ontario, Canada

**Odeslání všech zahraničních léků
všem Vaším drahým i bez předpisu
přesně a rychle zařídí**

mag. farmacie z ČSR Olga Olešová

LEAN'S PHARMACY

**177 RONCESVALLES, TORONTO 3., ONTARIO, CANADA,
Telefon 536 2929**

ČESKOSLOVENSKÁ CÍRKEV ADVENTISTŮ SEDMÉHO DNE koná pravidelné služby Boží každou sobotu od 10-12 hod. ve své vlastní modlitebně, 307 Ellis Ave., Irvington, N. J. — Odbočka čsl. biblického domácího korespondenčního kursu oznamuje svou adresu: P. O. Box 278, Noble, Ill. 62868. Žádejte Bibli za minimální cenu. Bližší informace: (201) 432-5615.

H & S PORK STORE

(PŘEDTÍM B. HRDINA)

PRVOTŘÍDNÍ párky, debrecínky salámy, klobásy, domácí salámy, paprikovaná slanina, tlačěnka a jiné masové výrobky. — Nezapomeňte ochutnat naše znamenité domácí uzené, jakož i vařené šunky. Chutné jaterničky a jelička každý den čerstvé. Naše specialita: moravské (cikánské) uzené. Výsek čerstvého mladého vepřového, hovězího, telecího, jehněčího a veškeré druhy drůbeže.

JOSEF SUDA, majitel

35-10 DITMARS BLVD., ASTORIA, NEW YORK
(mezi 35. a 36. ulicí) Telefon AS 8-8468

DIE SETTER

Night Shift
Company benefits including
profit sharing.
Apply or call 9 A.M.—5 P.M.

LINE TOOL & STAMPING CO.

539 W. Algonquin Rd.
Arlington Heights, Ill.
593-6810

MACHINIST

Lathe Operators

Tool and die work.
Quality Tool & Machine Co.
8050 S. Constance
Chicago, Illinois

MACHINIST & TOOLMAKER (2)

1st and 2nd class

Immediate opening for 1st class and 2nd class all around machinist and also a tool and die maker experienced in press work. Steady work with overtime. Excellent benefits. Salary open. Call Mr. Ortega, Personnel Manager, (201) 472-8888.

OWNER (25) OPERATORS
• IMMEDIATE WORK •

For New Jersey terminal. Drivers with tandem tractors. Grossed for 72,000 lbs. Must have bob-tail insurance & stickers for N. J., N. Y., Pa., Md. N. Y. office: 212 646-4129 Steady work • Good pay

MOLDERS

Non-Ferous Jobbing Molders. All benefits day or nite shifts Good Salary. Excellent working conditions.

FEDERAL BRONZE PRODUCTS, INC.

9 Backus Street, Newark, N.J.
Foot of Chestnut Street
201 589 4930

Knihy

nejvhodnějším darem pro každou příležitost. Velký výběr českých, slovenských jakož i anglických knih.

Napište si o ceník na adresu:

R. W. PEC — SEČASK

Box 6055, Terminal "A"

Toronto 1, Ontario, Canada

Světový export českých a slovenských knih — distribuce čs. novin. Zastoupení čs. novin v celém světě, přijímání inserce, oznámení, prodej, koupě. Přijímáme také objednávky na zasílání Amerických Listů.

DAŇOVÉ VĚCI

vyřizuje krajan George Lech, Public Tax Accountant. Otevřel na 243 Východní 78. ulici v New Yorku, svoji kancelář. Poradí vám ve věcech daňových, připraví vaše přiznání a nabízí své služby ve všech věcech účetnických vůbec. Telefonujte mezi 10 AM — 7 PM na číslo: 212/988-9061.

GENERAL LABOR —

Must read and write English. Day and night shifts. Apply Mar Pak 351 Oliver Street Newark, N. J. (Iron Bound section)

SALAD MAKER

We have an opening for a salad maker to work the 7:30 AM to 4 PM shift Monday thru Friday.

Weekends and all government holidays off. Good starting salary and excellent employee benefits.

If interested please call:

Mrs. Tyson

242-3620

FRED HARVEY, INC.

(Equal Opportunity Employer)
Oakbrook, Illinois

MALE CLEAN-UP
HELP WANTED

Nights. Apply in person only

MILLER'S PREPARED

POTATO COMPANY

140th & Western
Blue Island, Ill.

UPHOLSTERER

Experienced only. Year round job, paid vacation & holidays. Springs Upholstery — 227 Main Ave., Passaic, N.J. Call (201) 777-3545.

S. A. CHERNOFF

lékař

223 SECOND AVENUE, N. Y. C.
7-7818

Tel.: GRamercy 7-7697

Hours:

Daily 10 to 5:45 P. M.

Saturday 10 A. M. to 3 P. M.

Řízké chronické nemoci mužů a žen. • Krevní zkouška pro povolení k sňatku • Nabíhlé žíly léčeny bez operace. • X-Ray a Fluoroskop

EASY WAY AUTO DRIVING SCHOOL, Inc.

Easy Way Auto Driving School, Inc.,

37-06 Broadway, Astoria, NY 11103 • Tel.: (212) 932-2525 •
Můžeme vám pomoci k řidičskému průkazu, i když neumíte číst anglicky.

HUDEBNÍ ŠKOLA

Všechny běžné hudební nástroje, zpěv, tanec. Manhattan, Queens nebo docházka do bytu kdekoliv v NYC. Prof. M. Lebeda, 45-12 79th Str. Elmhurst, N. Y. 11373. Tel. 429-0025.

ANGLICTINA

Chcete se naučit v krátké době dobře anglicky? Zcela nový způsob — soukromé hodiny \$8.00 — denně od 9 hod. ráno do 9. hod. večer Rose Fisher, 152 W 58 Street (6th Fl). Tel.: PL 7-9177

JEWELRY

Expd. Rubber Mold Cutter, excl. oppty. fringe benfts. Kellman Bros, 920 Bway, NYC, 212-677-3355.

MACHINIST-TOOLMAKER

1st Class. Excellent benefits permanent. (Bronx area near Whitestone)

EMERSON PLASTRONICS

Call Mr. Nardine
(212) SY 2-4400

Pro dívenku
z Prahy,

plavovlásku, velmi hezkou, 170 cm, 19 letou, štíhlou — vzdělanou, mluvící několik řečí, hledám seznámení s čestným mladým mužem v U.S.A. Vážné nabídky pod zn. "Šťastný Osud" do adm. t. l.

BARTENDER

Part Time. Flexible Hours.
Apply at:

RAMADA INN

666 Sheridan Rd.,
Highwood, Ill.
Ask for Mr. Stacy

ČESKOBRATRSKY
PRESBYTERNÍ SBOR
MISTRA

JANA HUSA

351 E. 74 St., N. Y. C. NY 10021
NEDELNI

Bohoslužby v 10.30 hod. ráno
Nedělní škola v 9.30 ráno.

Zkouška pěveckého sboru 10.45 ráno
Golden Age Club on Mondays at 12.45 — 3.45 p.m.

ČESKÁ BIBLICKÁ HODINA

každý čtvrtek v 7.00 hod. večer.
Rev. Brent W. Fisher
Tel. BU 8-6743
879-5128

DOMOV SLUŽBY, NA NIŽ JE SPOLEHNUTÍ

Mixan-Kučera Funeral Homes, Inc.

23-86 31st Street (blíže Českého domova) — ASTORIA, L. I.

OTTO F. KUČERA, ŘEDITEL A BALZAMOVAČ SPECIALISTA

Více a více rodin, které použily dokonalé služby pohřebního ústavu MIXAN-KUČERA, doporučují tuto službu svým přátelům a příbuzným. Tato doporučení jsou upřímná a zcela dobrovolná na základě jejich naprosté spokojenosti. Kaple k dostání kdekoliv v New Yorku.

Telefon RA 8-0278